

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 26.

Onsdagen den 1 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 151, angående understödjande av skididrotten bland ungdomen;

nr 152, angående Södertälje samskolas ombildning till realskola för gossar; och

nr 161, angående ökning av fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor inom vissa delar av riket.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 och dels en i samma ämne väckt motion.

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 18 och 22 regeringsformen; samt

nr 8, i anledning av väckt motion om ändring av § 18 i lagen om val till riksdagen;

statsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa utgifter för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 8, angående avsättande av medel till fonden för statsskuldens amortering;

lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagstiftning till skydd mot olovligt tillägnande av kottar; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av herrar Wavrinsky och von Geijer väckt motion, nr 26, angående skrivelse till Konungen i fråga om åtgärder till befrämjande av vetenskaplig forskning och undervisning i publik och privat international rätt.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nr 1 Kungl. Maj:ts nästlidne dag bordlagda nådiga proposition, nr 157, angående överlåtelse å statens järnvägar av viss del av det för fjärde arméfördelningen avsedda övningsfältet vid Järva m. m.

Ang. en social
arrendelag-
stiftning till
skydd för
torpare m. fl.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 26 och 27 sistlidne månad bordlagda utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en social arrendelagstiftning till skydd för torpare, bolagsarrendatorer m. fl.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 137, hade herrar *Carl Lindhagen, Ernst Hage, Sven Linders, O. Nilsson* i Tånga, *E. Engström, Chr. Ericsson* i Funäsdalen, *G. R. Dahlberg, G. Flognfält, N. Helger, J. Hedström, H. E. Nordström* och *N. A:son Berg* i Munkfors hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande angelägenheten att åstadkomma en för hela landet gällande social arrendelagstiftning till skydd och trygghet för torpare, bolagsarrendatorer och deras vederlikar av skilda slag bland arrendatorsklassen.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, bland andra, herrar *Pettersson* i Södertälje, *Schotte* och *Igel*, vilka hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga under övervägande, i vad mån lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 måtte kunna jämkas i syfte att bereda torpare, bolagsarrendatorer och med dem socialt jämställda arrendatorer större självständighet och trygghet i utövningen av deras yrke som odlare, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr Klefbeck: Herr talman! När detta ärende var före vid årets första riksdag, framkom det till behandling vid en så sen tidpunkt på dagen, att jag icke vågade besvara kammarens ledamöter med någon diskussion i frågan, och jag vill hemställa, att detta måtte räknas mig till godo, då jag nu en liten stund ämnar taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Såsom vi alla känna, har herr Lindhagen väckt en motion angående införande av en s. k. social arrendelagstiftning, men utskottet har avstyrkt denna hans hemställan. Dock är det väl oemotsägligt, att det innebär ett mycket starkt och framstående samhällsintresse att försöka skapa en jordbrukande befolkning, som är så talrik som möjligt och i så ekonomiskt tryggad ställning som möjligt. Man kan väl icke förneka, att jordbruket måste anses vara vår viktigaste näring, ja, såsom man brukar

säga, vår modernäring, och att det därför är av synnerlig vikt, att man försöker få den jordbruksidkande befolkningen försatt i en så trygg ekonomisk ställning som tänkbart är, då ju denna befolkning alldeles oemotsägligt utgör hela landets styrka.

När det oaktat utskottet har avstyrkt den gjorda hemställan, måste det synas hava berott på synnerligen starka skäl. Om man då ser efter vilka skäl utskottet framburit för sitt avstyrkande, tyckes det första och det viktigaste vara, att icke något mera allmänt behov av en sådan lagstiftning skulle ha framträtt. Vi ha här i Sverige, säger utskottet, så sent som 1907 fått en ny arrendelag, och det är alldeles otvetydigt, att denna lag har haft till syfte att åvägabringa en rättvis och billig utjämning av de motsatta intressena, varom det här rör sig, nämligen jordägarnas och arrendatorernas, och att den utmärkes av en tydlig strävan att tillvarataga den svagare partens intressen och bereda densamma skydd emot godtycket. Ja, jag är villig att erkänna, att den lagen har gått i den riktningen, men om så är förhållandet, så kan jag icke förstå, varför det skulle vara så farligt att gå vidare på den väg, varpå man redan slagit in. Utskottet säger självt, att de jordbrukare, som betecknas såsom arrendatorer, utgöra en talrik klass av svenska medborgare, och är det nu så att denna klass både är talrik och av utomordentlig betydelse för hela vårt land, synes det mig att konsekvensen skulle bli, att man försöker göra tillvaron för denna talrika klass så dräglig och så trygg som möjligt. Härtill kommer, att trots att vi fått denna arrendelag 1907, har riksdagen först 1909 och sedan 1912 gått vidare på den inslagna vägen, visserligen blott med hänsyn till delar av vårt land, men dock avsevärt gått vidare på denna väg. Det synes då, att det borde ligga i sakens natur, att de orättvisor och missförhållanden, som man sökt avvärja för arrendatorerna i *vissa* delar av vårt land, också borde bli föremål för rättelse i *alla andra* delar av landet. Och förresten kan man väl knappast säga, att »icke något behov framträtt av en ändring». Man får ju allt emellanåt höra från olika trakter, hur flykten pågår från torpen och arrendehemmanen och det ganska raskt i hela vårt land. Man frågar sig då, hur allt i hast kan hava blivit så fullkomligt, som utskottet synes vilja göra gällande och man undrar, om det skall vara nödvändigt, att en Isak Persson från Gällivare skall behöva resa till kungs för att klaga sin nöd, innan de lagstiftande myndigheterna vakna upp för det nödvändiga i att trygga hans och andras ställning.

Ett annat skäl, som frambäres av utskottet, är, att torpkommissionen redan kommit med sitt förslag. Motionärarna framhålla dock i sin motion, att denna torpkommission ansett sig förhindrad att taga befattning med andra torp och liknade lägenheter än dem, som lyda under huvudgården, och det är oss icke obekant, att det finnes många jordbruk, som ursprung-

Ang. en social arrendelagstiftning till skydd för torpare m. fl.
(Forts.)

Ang. en social
arrendelag-
stiftning till
skydd för
torpare m. fl.
(Forts.)

ligen varit självägande jordbruk, om man så får kalla dem, men som sedan gått över i bolags hand, och nu av dessa bolag utarrenderas. Vikten av att dessa jordbruksarrendatorer få en tryggare ställning och tryggare villkor är väl precis lika stor som att de torpare, vilka lyda under en eller annan huvudgård, få det.

Vidare skulle man ju kunna framhålla, huru vi här i riksdagen arbeta på att bereda nya egna hem åt Sveriges folk, huru vi anslå stora summor till egnahemslånefonden för att sätta medborgarne i tillfälle att skapa sig egna hem. Är det då icke opraktiskt och oekonomiskt att låta de redan existerande egna hemman bliva öde? Skulle det icke vara i sin ordning, att man sökte vidmakthålla dem i främsta rummet, så att sönerna däriifrån sluppe söka sig in till städer och industrien?

Vidare anställa vi jordbrukskonsulenter och andra tjänstemän och söka på olika sätt arbeta på jordbrukets höjande. Men hur skola vi härigenom kunna nå torparne? Ty vad skulle följden bliva, om de följde de lärdomar, som dessa konsulenter gäve dem, om de gjorde uppoffringar för att åstadkomma bättre gödning av jorden eller på annat sätt förbättrade kulturen, om de lade sig vinn om sina trädgårdar och odlade icke blott potatis utan anskaffade ädlare växter? Skulle icke resultatet av alltsammans bli att avgälden för torpet, sedan det på detta sätt blivit satt i en bättre kultur, höjdes eller att deras jordbruk såldes till andra och de härigenom finge gå från alltsammans? Det har därför visat sig, att de kurser, som tillkommit för jordbrukets höjande, bevistas av mycket få torpare. Dessa hava av omständigheternas makt drivits att tänka så: det är bättre att leva sitt liv i fattigdom och sköta jorden så slentrianmässigt som möjligt, så att avkastningen blir den minsta möjliga, ty då kanske man ändå får sitta kvar i sin stuga till döddagar.

Härtill kommer, såsom vi alla veta, att jordegendomarna i våra dagar mycket oftare gå i handel än förr, att man köper och säljer egendomar med korta tids mellanrum. Köparen har då i allmänhet intet annat intresse än att så fort som möjligt taga ut vinsten ur skogen, och om torparne sitta kvar eller icke, om jorden brukas eller ligger öde, därpå lägges sällan så stor vikt.

Om det nu sedan frågas, åt vad håll vi önska, att det nya lagstiftningen skall gå, anvisa motionärerna och efter dem reservanterna sådana riktlinjer. De påpeka t. ex., att arrendekontraktens bestämmelser angående byggnadsskyldighet äro alltför betungande för arrendatorerna och torparna och att det klagas över att arrendatorerna icke hava tillerkänts rätt att verkställa nyodlingar eller rätt till ersättning för dessa nyodlingar. Icke heller är alltid arrendatorernas rätt till vatten, fiske och vedbrand på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd under nuvarande förhållanden.

Det synes mig, att en enkel omtanke om denna inom vårt land så talrika och för dess bestånd så viktiga samhällsklass borde mana oss att med gott hjärta bifalla ett yrkande i enlighet med här föreliggande motion. Då det emellertid knappast är antagligt, att jag skulle kunna få med mig kammaren på herr Lindhagens reservation, skall jag icke framställa något yrkande därom, utan i stället be att få yrka bifall till den av herr Pettersson i Södertälje m. fl. avgivna reservationen. De båda reservationerna skilja sig i sak icke så synnerligen mycket från varandra. Den senare, eller den av herr Pettersson m. fl. avgivna, kanske formellt ansluter sig smidigare till nu gällande lagstiftning och det skulle kanske därigenom vara lättare att ernå bifall till ett yrkande av denna art även här i kammaren.

Ang. en social arrendelagstiftning till skydd för torpare m. fl.
(Forts.)

Jag skall därför värdsamt hemställa, att kammaren ville bifalla den av herr Pettersson i Södertälje m. fl. vid betänkan- det avgivna reservationen.

Greve Lagerbjelke: Såsom redan den föregående talaren erinrat, har årets första riksdag avslagit en motion av alldeles samma innehåll som denna. Det kunde då tyckas vara onödigt att anföra något till stöd för utskottets hemställan, vid det förhållande att motionärerna i sin motivering icke anført några som helst nya skäl samt även de sakliga förhållandena nu äro alldeles desamma som de voro, då kammaren förra gången fattade sitt beslut. Jag vill dock yttra några få ord.

Utgångspunkten för den förra talarens yttrande var hans intresse att skapa en så talrik och tryggad jordbruksbefolkning som möjligt, och detta är ett intresse, varom alla måste förena sig. Men längre kan jag dock icke följa min ärade kamrat. Han fortsatte, då han framdrog sina skäl för sitt yrkande, med ett medgivande, att 1907 års arrendelag haft goda verkningar. Ja, detta tyckes mig vara ett skäl, att man nu nöjer sig härmed och avvaktar verkningarna av en så ny lag och icke nu går vida längre. Att göra detta skulle medföra många äventyrligheter och vådor, vilket lagutskottet i sitt utlåtande även framhållit.

Talaren yttrade vidare, om jag fattat honom rätt, att norrlandslagen mycket väl kunde tillämpas även i övriga delar av riket, men däremot vill jag, i likhet med lagutskottet, genmäla, att förhållandena i Norrland och övriga delar av landet äro så olika, att vad som kan vara rimligt och genomförbart i Norrland icke är det i återstoden av riket.

Den förra talaren anförde beträffande småbruken och torpen, att man icke bör låta de nu existerande egnahemmen bliva öde, utan laga, att de bibehållas. Ja, detta är givetvis önskvärt, men lagstiftningsåtgärder kunna nog icke åstadkomma en så kraftig verkan, som den föregående talaren höll före. Det är tidsförhållandena, som huvudsakligen bestämma den saken — på dem kommer det an, om småbrukarrörelsen kan trivas eller icke.

Ang. en social arrendelagstiftning till skydd för torpare m. fl. Genom tvångsåtgärder kan man icke tvinga torpens ägare att påkosta byggnader och göra förbättringar i sådant omfång, att torpen icke ge dem skäligen avkastning ens på de av honom bekostade förbättringarna.

(Forts.)

Den föregående talaren inskränkte sig dock till att i stället för, såsom han helst skulle hava önskat, yrka bifall till motionen, ansluta sig till den reservation, som avgivits av herrar Pettersson i Södertälje m. fl. Dessa yrka »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga under övervägande, i vad mån lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 må kunna jämkas i syfte att bereda torpare, bolagsarrendatorer och med dem socialt jämställda arrendatorer större självständighet och trygghet i utövningen av deras yrke som odlare, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Men, fränsett vad jag nyss erinrade om eller att 1907 års lag är så ny, kan jag ej heller biträda denna. Reservanterna hava visserligen framhållit en del klagomål men hava icke angivit några riktlinjer för så avsevärda ändringar i denna lag. Jag ser däri en bestämd anledning att icke bifalla deras reservation; utan får jag för min del, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Jag vill blott svara med ett par ord.

Greve Lagerbjelke anmärkte, att det vore riktigast av riksdagen att avvakta verkningarna av 1907 års lag, innan vi ge oss in på vidare åtgärder, och det är ju en anmärkning, som — om jag så får säga — låter mycket bra, och som man givetvis i vanliga fall bör ha respekt för. Men jag vill då påpeka, att riksdagen redan 1909 visade, att den var färdig att taga avstånd från 1907 års lag och ville bygga vidare på den grund, som då lagts, och att 1912 års riksdag fortsatte på precis samma sätt. När då riksdagen redan 1909 och 1912 ansett sig kunna gå vidare, synes det mig, att 1914 års riksdag bör vara därtill än mera oförhindrad.

Sedan yttrade greve Lagerbjelke, att jag skulle hava sagt, att jag ville ha norrlandslagen tillämpad i övriga delar av riket. Ja, jag har nog uttryckt mig illa, men så var i alla händelser icke min mening att säga, utan jag framställde blott det önskemålet, att när riksdagen genom norrlandslagarna sökt få till stånd bättre villkor för arrendatorerna i vissa delar av landet, borde riksdagen nu 1914 genom en sådan lagstiftning, som i reservationen begäres, söka få till stånd bättre villkor för arrendatorerna även i övriga delar av landet.

Vad slutligen angår, att de nya riktlinjerna icke skulle hava av mig blivit antydda, så tog jag mig dock friheten att påpeka några sådana, som förekomma både i motionen och reservatio-

nen, varför jag icke skall här upprepa dem, utan hemställer ännu en gång om bifall till herr Petterssons m. fl. reservation.

Ang. en social arrendelagstiftning till skydd för torpare m. fl.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den av herr *Pettersson m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr *Pettersson m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 41.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets den 26 och 27 nästlidne juni bordlagda utlåtande nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

I två inom andra kammaren väckta motioner, nr 50 av herr *Jönsson* i Slätåker och nr 149 av herr *Säfstrand*, hade hemställts

Ang. understöd åt vissa lantbruks- och lantmannaskolor m. m.

Ang. understöd
 åt vissa lant-
 bruks- och
 lantman-
 skolor m. m.

(Forts.)

i den förra,

att riksdagen måtte besluta, att enskild lantbruksskola eller lantmannaskola finge erhålla samma statsanslag som vanlig lantmannaskola och dess frielever samma statsunderstöd som frielever vid vanlig lantmannaskola, allt under förutsättning, att skolans behövlighet vitsordades av länet's hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott, att skolan emottog stipulerat antal frielever samt att skolan ställdes under statens inspektion och att denna vitsordade skolans arbete, och

i den senare

att riksdagen måtte till understöd åt obemedlade eller mindre bemedlade personer, som åtnjöte statsunderstöd, enligt mera fria former organiserad jordbruksundervisning, ordnad på så sätt, i motionen angivits, bevilja ett årligt anslag av 10,000 kronor att utgå från och med år 1915 och enligt grunder, som Kungl. Maj:t ägde att bestämma.

Utskottet hade i föreliggande punkt på åberopade skäl hemställt, att herrar Jönssons i Slätåker och Säfstrands förevarande motioner måtte av riksdagen avslås.

Reservationer hava avgivits

dels av herr Linders, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av herrar Jönssons i Slätåker och Säfstrands ovannämnda motioner måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och förelägga riksdagen förslag i syfte att bereda även enskild lantbruks- eller lantmannaskola, som visserligen icke ägde vald styrelse, men visat sig fylla måttet för en fullgod lantbruksundervisning, möjlighet till statsanslag som vanlig lantmannaskola och dess frielever samma statsunderstöd som frielever vid vanlig lantmannaskola,

dels ock av herr Pers, som instämt i det slut, vartill herr Linders kommit, dock utan instämmande i dennes motivering.

Herr Pers: När riksdagen 1912 uttalade sig för de allmänna grunder, efter vilka lantbruksundervisningen borde ordnas, uttalade jag i jordbruksutskottet den meningen, att åt det privata initiativet borde beredas större inflytande i lantmannaskolorna, men min uppfattning vann icke gehör, och jag framförde den heller icke reservationsvis, då jag icke hade någon utsikt att tillvinna den någon större anslutning.

Nu har emellertid frågan framförts genom dessa motionärer, och jag har då funnit mig böra uttala min uppfattning angående denna sak, vilket skett genom att jag anslutit mig till herr Linders reservation i vad angår klämman — ty jag har icke i allo kunnat anstuta mig till hans motivering. Jag har nämligen ansett, att motiveringen borde ha inrymt en större allmängiltighet åt detta privata initiativ. Reservanten har, synes det mig, i sin motivering inskränkt sig till att säga, att

det syntes »rättvist att redan existerande enskilda lantbruks- eller lantmannaskolor, vilka skapat sig en ställning, som i stort sett kan anses jämbördig med skolor av den officiella typen, böra äga samma rätt till statsunderstöd». Jag har alltjämt den uppfattningen, att åt det privata initiativet borde lämnas än större utrymme än vad som framgår av denna motivering. Vi ha här i landet en stor mängd jordbrukande ungdom, som behöver undervisning. Man kan här tillämpa den satsen, att skörden är mycken, men att arbetarna äro få, och jag skulle ur den synpunkten också vilja tro, att man icke bör lägga avgörandet i så hög grad i hushållningssällskapens hand som nu är fallet och som herr Linders i sin motivering föreslagit. Det är nu så, att hushållningssällskapen skola vitsorda behovet av dessa skolor för att statsunderstöd skall kunna erhållas. Man kan då föreställa sig, att ett hushållningssällskap visar sin månhet om någon eller några skolor, som redan finnas, och därför motsätter sig upprättande av en ny. Men man skulle kunna tänka sig att en grupp av kommuner kunna hava en helt annan uppfattning om saken och att, om så vore, dessa finge vitsorda behovet av denna skola inom en viss trakt. Man skulle vidare kunna tänka sig, att detta vitsord kunde framföras till regeringen, och att Kungl. Maj:t därefter kunde taga i övervägande, huruvida icke en ny och låt vara privat skola skulle kunna upprättas.

Nu finnes det ju ingen utsikt att få en sådan tanke realiserad här, men jag har i alla fall velat ansluta mig till den, i vad den fått sitt uttryck i reservationens kläm, vartill jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Ericsson, A aby: Frågan gäller här i stort sett, huruvida en del elever vid vissa enskilda lantbruksskolor och lantmannaskolor skola kunna komma i åtnjutande av stipendier av stasmedel och statsunderstöd. Enligt 1912 års kungl. förordning kunna lantmannaskolor, som anordnas av enskilda, vare sig korporationer eller enskilda personer, erhålla dylikt statsanslag till stipendier, men det fordras då, att de skola underkasta sig vissa villkor och bestämmelser, som äro närmare fastslagna i den kungl. förordningen. Bland annat föreskrives det i denna, att dessa skolor måste äga en styrelse. Nu säga motionärerna, att det kan vara obekvämt och olämpligt för en person vilken själv äger en sådan lantmannaskola, att vid sin sida hava en styrelse, som skulle vara något slags överherre över honom och vilken han anser vara för honom hinderlig. På den grund skulle det ordnas så, att dessa skolor skulle få vara utan styrelse, men genom iakttagande av en del andra säkerhetsåtgärder för deras ordentliga skötsel kunna komma i åtnjutande av statsmedel till stipendier för sina elever. Utskottet har emellertid icke ansett det vara lämpligt att så snart som år 1914 häva vad som beslöts av riksdagen 1911 och av Kungl. Maj:t utfärdades

Ang. understöd
åt vissa lant-
bruks- och
lantman-
skolor m. m.

(Forts.)

Ang. understöd
åt vissa lant-
bruks- och
lantmannas-
skolor m. m.

(Forts.)

som förordning 1912, och vill alltså ej vara med om att borttaga föreskrifterna om styrelse. Om herrarne se på sid. 28 i utlåtandet, så skola ni där finna styrelsens åligganden. Jag skall blott citera en del därav; dit hör bland annat: »att årligen granska och fastställa undervisningsplan, läsordning och ordningsstadgar för skolan; att övervaka, att detta reglemente och andra skolan gällande föreskrifter efterlevas och att skolans verksamhet ledes i enlighet med dess ändamål; att årligen till lantbruksstyrelsen avgiva berättelse över skolans verksamhet, samt att i övrigt på allt sätt främja skolans bästa.» Nu frågar man sig, om en ensam ägare av en sådan skola själv skall fullgöra detta utan någon styrelse. Detta har utskottet icke ansett vara något lämpligt och eftersträfvansvärt. När nu förhållandet är det, att ägaren av en enskild skola endast behöver ställa sig under en sådan styrelse för att komma i åtnjutande av de förmåner, som motionärerna önska, att man skall bereda honom, så har utskottet ansett, att någon ändring i den föreliggande förordningen nu icke bör företagas, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan om avslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande punkt yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Pers*, att kammaren skulle antaga de förslag, som innefattades i den av honom vid punkten avgivna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Ang. stat för
skogshög-
skolan.

Punkten 8.

Under punkt 6 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att *dels* godkänna i statsrådsprotokollet framlagt förslag till stat för skogshögskolan, dock att under år 1915 skulle tillämpas det i statsrådsprotokollet jämväl framlagda förslaget till stat för högskolan för nämnda år; *dels ock* godkänna de villkor och bestämmelser, som i statsrådsprotokollet föreslagits för åtnjutande av de i staten för skogshögskolan för ordinarie befattningar upptagna avlöningsförmåner, med förklarande tillika, att för tiden intill den 1 oktober 1915 det skulle åligga rektor vid skogshögskolan att bestrida direktörstjänsten vid skogs-

institutet samt skogshögskolans professorer att bestrida undervisningen vid samma institut, envar i sina läroämnen.

*Ang. stat för
skogshög-
skolan.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna i utlåtandet intagen stat för skogshögskolan, dock att under år 1915 skulle tillämpas av Kungl. Maj:t framlagt förslag till stat för högskolan under nämnda år;

b) godkänna vissa allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staten för skogshögskolan för ordinarie befattningar upptagna avlöningsförmåner; och

c) förklara att för tiden intill den 1 oktober 1915 det skulle åligga rektor vid skogshögskolan att bestrida direktörstjänsten vid skogsinstitutet samt skogshögskolans professorer att bestrida undervisningen vid samma institut, en var i sina läroämnen.

Herr Odelberg: Herr talman! Min avsikt är visst icke att här framställa något yrkande, då jag icke har reserverat mig mot utskottets beslut.

Som herrarne torde erinra sig, beslöts här för två år sedan att anslå medel till uppförande av en skogshögskola, och samtidigt beslöts organisationen för denna högskola, ehuru detta beslut fattades i riksdagens elfte timma och med ett utskott, av vars sexton ledamöter tretton hade reserverat sig mot betänkandet. Jag yrkade vid detta tillfälle, att blott medel skulle anslås till byggnaden, men att själva organisationsfrågan skulle uppskjutas, för att man skulle kunna komma i tillfälle att taga frågan något närmare i övervägande. Det anslag, som riksdagen nu kommer att bevilja, är tydligen endast en konsekvens av det beslut, som då fattades, låt vara att beloppet blivit högre, än man tänkte sig, då själva organisationen bestämdes.

Jag begärde ordet endast för att få till protokollet antecknat, att vad vi här besluta icke är någon högskola. Det enda, som påminner om en högskola, är namnet samt lärarnes titlar och löner. För övrigt är högskolan organiserad på samma sätt, som lantbruksinstitutet voro för trettio, fyrtio år sedan. Staten skall här anställa professorer för att lämna praktisk undervisning åt de blivande skogstjänstemännen. Den praktiska undervisningen borde naturligtvis vara undanstökad, innan eleverna antagas vid högskolan. Jag har som sagt endast begärt ordet för att få inlägga en protest mot att högskolan organiseras på detta sätt, och jag vill hoppas, att då en gång frågan om en högskola för vårt jordbruk är mogen att lösas, denna högskoleinstitution icke måtte tagas till mönster.

Herr Fahlén: Då denna fråga behandlades vid 1912 års riksdag, hade jag tillfälle att göra ett uttalande i frågan, som utmynnade i ett instämmande i den reservation, som då avgivits av den näst föregående talaren. Jag har icke blivit över-

Ang. stat för
skogshög-
skolan.
(Forts.)

tygad, att de synpunkter, som jag då tillät mig framföra, ej voro riktiga. Som saken nu ligger, kan något annat beslut icke komma i fråga än ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, men jag har dock velat begagna tillfället att uttala, att jag fortfarande icke anser, att det här har skapats en högskola och följaktligen icke heller en skogsundervisning, sådan som man hade hoppats att få här i landet. Jag vill yttermera säga, att min bestämda övertygelse är, att riksdagen snart kommer att få taga i övervägande framställningar om ökade anslag i den ena eller andra riktningen, icke minst för att skapa de lärarkrafter, som komma att bli erforderliga för att skogshögskoletanken skall kunna anses vara i någon mån genomförd. Detta bör riksdagen icke förbise, när den nu går att besluta så betydande anslag för skolan i fråga.

Herr Ericsson, Aaby: Som herrarna ha hört, hava de föregående talarne egentligen riktat sig icke mot det nu föreliggande förslaget utan emot vad riksdagen beslutat redan år 1912, och jag anser mig icke vara skyldig att gå in på något bemötande av den saken. Jag vill endast understryka, att den olikhet, som föreligger gent emot det beslut, som fattades år 1912, är föranledd av en riksdagens begäran om en längre förberedande kurs, vilken medfört åtskilliga ändringar. Detta utgör den enda olikheten i det nu föreliggande förslaget till stat gent emot vad riksdagen antog år 1912. Ehuru jag erkänner, att jag i mångt och mycket delar de synpunkter, som uttryckts av de föregående ärade talarne — om jag icke minns orätt, var jag 1912 själv med bland reservanterna — så anser jag mig dock böra yrka bifall till utskottets nu föreliggande förslag.

Herr Holmquist: Jag kan icke neka till att den debatt, som här utspunnit sig, förefaller mig något egendomlig. Jag minnes mycket väl den förra diskussionen, och jag minnes också mycket väl herr Odelbergs ställning till den fas av högskoletanken, som då här debatterades. Såvitt jag fattade honom rätt, var hans ställning egentligen den, att man först skulle besluta att uppföra byggnaden, och sedan under tiden tänka på den organisatoriska utformningen av läroanstalten. Nu förklarar herr Odelberg till min förvåning, att den utformning, som här föreligger i form av statsförslag, icke tilltalar honom, och att han livligt hoppas, att den icke skall ligga till grund för andra bildningar av liknande vetenskaplig art. Jag får säga, att om man uttalar en sådan uppfattning så bör man väl även säga ifrån, i vilka speciella avseenden denna högskola skulle bli andra högskolor underlägsen. Jag erinrar mig, huru vid den förra debatten herr Odelberg förklarade, att den vetenskapliga anordningen låge hos skogsforsöksanstalten, under det denna högskola, som då var under debatt, icke skulle kunna intaga den ställning, som en högskola i allmänhet bör intaga. För min del sökte jag,

så gott jag kunde, redan då klargöra, att denna högskola skulle bliva utrustad med alla de organ, som en högskola i allmänhet har för att göra sin vetenskapliga pondus gällande. Jag tycker, att det särskilt från herr Odelbergs sida är egendomligt, att nu så skarpt pointera denna underhållighet, då skogsförsöksanstalten nu aldeles särskilt blivit sammankedjad med skogshögskolan. Det borde väl åtminstone för den som hyser den uppfattning, herr Odelberg då hade, vara en sorts ökad garanti för verklig vetenskaplighet.

Herr Fahlén har, fast i mer modest form, uttryckt ungefär enahanda synpunkter som herr Odelberg, ehuru, om jag minnes rätt, herr Fahléns kritik under den förra debatten i stort sett endast gällde den förberedande kursen, vilken, såsom den nu är utformad vid denna högskola, borde tillfredsställa de krav, som herr Fahlén, om jag fattade honom rätt, vid det tillfället uppställde.

Jag anser för min del, att denna högskola, om den, som jag hoppas av riksdagen bifalles, icke bör dömas ohörd, utan den bör få visa, vad den duger till både i vetenskapligt och praktiskt avseende, innan den får en så pass hård dom, som enligt min mening två av de föregående talarna fällde.

Herr Odelberg: Den sammanblandning av skogshögskolan och försöksanstalten, herr Holmqvist påstod att jag gjort mig skyldig till, kan jag ej vidgå. Jag har endast sagt, att den organisation, vartill förslag förelåg för två år sedan och till vilken medel nu skola anslås, icke är någon *högskola*, och vad jag därvidlag har opponerat mig emot är sättet för elevernas mottagande. Man skall enligt min åsikt icke taga emot högskoleelever, som skola utbildas till skogstjänstemän, direkt från studentexamen, utan de skola hava praktik förut, och staten skall icke tillsätta lärare för att lämna praktisk undervisning åt elever vid högskolan. Det är precis detsamma, som om man vid lantbruksinstitutet skulle hava lärare för att lära eleverna, som komma dit, att plöja, så, mjölka kor eller utföra andra praktiska arbeten. Sådant skall vara undångjort, innan de komma till högskolan, och där skall man icke meddela sådant undervisning. Möjlighet att förvärva praktisk undervisning för skogshögskolans elever finnes hos landets jägmästare och vid sågverken. Därmed vill jag icke säga, att icke praktisk undervisning i någon form bör förekomma vid skogshögskolan, liksom vid våra institut; den bör meddelas i form av demonstrationer under kortare tid, men man bör icke använda månader för att inöva praktiska färdigheter hos högskoleeleverna. Detta är den anmärkning, som jag gjorde.

Herr Pers: Herr talman! Det är visserligen sant, att det år 1912 var en massa reservationer till jordbruksutskottets utlåtande, men dessa reservationer samlade sig icke på en be-

Ang. stat för
skogshög-
skolan.
(Forts.)

stämd linje, och om någon här i kammaren har den uppfattningen, att dessa reservationer skulle tyda på att de tankar, som här uttalats av herrar Odelberg och Fahlén, i dessa reservationer skulle hava ett underlag, så är det ett fullkomligt misstag. Reservationerna gingo åt skilda håll. Jag hade också vid detta tillfälle den uppfattningen, att man kunde hava tagit denna sak litet mer successivt. Jag ansåg, att man kunde hava givit professorerna lägre lön, att det gamla namnet kunde bibehållas o. s. v., men då man icke kunde samla sig om något bestämt uttalande i någon annan riktning utan riksdagen fattade ett bestämt beslut och i huvudsak godkände Kungl. Maj:ts förslag, kan jag icke finna annat än att riksdagen nu bör giva sin anslutning till denna uppfattning. Att på något sätt göra detta i missmodets och misstrons tecken, tror jag icke hedrar riksdagen, utan jag tror, att det är lämpligare, att riksdagen nu säger b, när den sagt a, och jag gör detta i den förhoppning, att ledarne för skolan skola göra den till den institution, som vi hoppas och tro skall framkomma. Det är dock icke reglerna och statuterna, som göra alltsammans, utan den anda, som präglar lärarne, har också sin stora betydelse, och jag tror, att det är gott, om riksdagen ansluter sig till tanken, som jag sade, utan att göra detta i missmodets tecken.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Herr talman! Denna debatt tjänar ofantligt litet till, ty den fråga, vi debattera, avgjordes ju för två år sedan. Då jag begärt ordet, är det endast för att säga ett par ord gent emot vad herr Odelberg nyss yttrade.

Tvårt emot vad han säger har jag den övertygelsen, att denna skogshögskola skall bliva en verklig högskola, och när han för att visa, att den ej skall kunna bliva en verklig högskola, säger, att det är oriktigt att antaga elever till denna direkt från studentexamen utan att de hava praktisk underbyggnad, så tror jag, att han glömmer vilka tråkiga erfarenheter som man gjort vid skogsinstitutet, när man skulle antaga elever till detta. Skogshögskolan är ju en arvtagare till skogsinstitutet. Herr Odelberg hörde nog under den tid han var statsråd talas om, huru ofantligt svårt det var att välja ut elever till skogsinstitutet och hur man måste fästa sig vid en del intyg både om praktisk och teoretisk underbyggnad — huru omöjligt det var för lärarekollegiet att, hur de än ansträngde sig, utvälja elever på ett något så när rättvist sätt. Men nu är det ju meningen, att man vid denna förberedande kurs, som skall anordnas i Garpenberg, skall göra den utgallring, som är nödvändig för att kunna få till skogselever lämpliga personer. Jag tror, att den, som har reda på de olägenheter, som vidlåda det nuvarande tillståndet, det nuvarande sättet att taga emot elever vid skogsinstitutet, med glädje skall hälsa det försök

att ernå bättre förhållanden, som man härigenom har gjort, och man kan verkligen tänka sig, att man på detta sätt skall kunna vinna ganska mycket. Det är ju då naturligt, att man i denna förberedande kurs måste hava praktisk undervisning för att se vad dessa elever gå för. Jag tror ej, att jag behöver tillägga mera, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Ang. stat för skogshögskolan.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 9.

Ang. stat för statens skogs-försöksanstalt.

Med anledning av vad Kungl. Maj:t under punkt 7 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen hade utskottet i föreliggande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna i utlåtandet intagen stat för statens skogs-försöksanstalt att tillämpas från och med år 1915 med det undantag likväl, att den i staten uppförde vaktmästaren tillsattes först från och med den 1 juli nämnda år;

b) godkänna vissa villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i skogs-försöksanstaltens stat för ordinarie befattningar upptagna avlöningar; samt

c) förklara,

att envar, som med eller efter ingången av år 1915 tillträdde ordinarie befattning vid statens skogs-försöksanstalt, skulle vara pliktig att underkasta sig ovanberörda villkor och bestämmelser; samt

att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid anstalten, vilka icke före den 1 december 1914 anmälde, att de ville övergå till den nya staten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom underkastade nuvarande avlöningsvillkor.

Herr Ericsson, Aaby: Jag skall hemställa om ett litet tillägg till de villkor, som finnas upptagna för åtnjutande av de i skogs-försöksanstaltens stat för ordinarie befattningar upptagna avlöningar, att nämligen i den på sid. 59 mitt på sidan intagna bestämmelsen, som börjar sålunda: »att vid avgång från tjänsten till följd av avskedstagande» måtte efter orden »själva lönen» tilläggas »ävensom ortstillägg» så att bestämmelsen kommer att gälla ej blott själva lönen utan även ortstillägget. Förhållandet är nämligen det, att utskottet blivit uppmärksamgjort på, att sedan denna fråga varit hos löneregleringskommitten så har beslut blivit fattat att en vaktmästare skall komma in på denna stat och denne är berättigad till ortstillägg, och sålunda måste detta tillägg göras bland lönevillkoren.

Ang. stat för
statens skogs-
försöksanstalt.
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad yttrade herr talmannen; att i avseende på förevarande punkt annat yrkande ej framstälts, än av herr *Ericsson, Aaby*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring beträffande den å sid 59 i det tryckta utlåtandet förekommande bestämmelsen, som började med orden »att vid avgång från tjänsten» att näst efter ordet »lönen» insattes orden »ävensom ortstillägg».

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare på godkännande av berörda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 10—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets den 26 och 27 sistlidne månad bordlagda utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t, angående innehavares av jordavsöndring befriande från utgörande av avgäld;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bildande, för renskötselns upphjälpande i Västerbottens och Norrbottens län, av två fonder, benämnda Västerbottens lappfond och Norrbottens lappfond;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra militiebostället Narveryd nr 3 i Östergötlands län;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Saxtorp nr 13 i Malmöhus län;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Fjärrestad nr 1 och 2 i Malmöhus län;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område från förra länsmansbostället Stora Hammar nr 14 i Malmöhus län;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronolägenheten Nykvarn nr 1, en vattenmjölkvarn, i Uppsala län;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Sörby nr 1 i Östergötlands län;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Mårtenstorp nr 1 i Jönköpings län;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra militiebostället Vare nr 3 Västergård i Kronobergs län;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Agnäs nr 1 i Kronobergs län;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ljungby nr 5 i Kalmar län;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av ett område från förra häradsövdingbostället Österarp nr 1 och 2 i Kalmar län;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra landshövdingbostället Hossmo nr 1 med Dunö nr 1 i Kalmar län;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Skramstad nr 1 m. m. i Kalmar län;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Gladsax nr 15 och Järrestad nr 17 i Kristianstads län;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Gräsma nr 1 i Kristianstads län;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Eskilstorp nr 1 i Malmöhus län;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Fjälje nr 22 i Malmöhus län;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Rågåkra nr 1 i Malmöhus län;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande i särskilda lägenheter av förra militiebostället Eggelstad nr 10 i Malmöhus län;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av områden från förra häradshövdingbostället Henninge nr 3 och 7 i Malmöhus län;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Sälelund m. m. i Göteborgs och Bohus län;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militieboställena Säm Öster nr 1 och Säm Söder nr 3 i Göteborgs och Bohus län;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Välan nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ormo nr 1 m. m. Göteborgs och Bohus län;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp-

låtande av en lägenhet från förra militiebostället Stommen nr 1 i Älvsborgs län;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Silboholm med underlydande i Skaraborgs län;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av en lägenhet från förra militiebostället Anderstorp nr 1 i Skaraborgs län;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av det till kronoparken Västra Hillet i Skaraborgs län hörande skiftet Galjmossen;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av vissa delar av de till kronoparken Kungsskogen i Värmlands län hörande hemmanen Kungsskogen, Gräs och Sorkedalen;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans andel i ett soldattorp å ägora till Tjugesta nr 1 och 2 i Södermanlands län;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra länsmansbostället Hummelsta nr 3 i Uppsala län;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra kronofogdebostället Eckerud eller Eckre nr 1 med Eckre nr 2 i Älvsborgs län;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Blinneberg nr 1 i Skaraborgs län;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av en lägenhet från förra militiebostället Vrånghult nr 1 Kampegården i Skaraborgs län;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Hallebo nr 2 i Skaraborgs län;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Äversta nr 2 i Örebro län;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra häradshövdingbostället Bredgården nr 1 i Västmanlands län;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra häradshövdingbostället Skörpinge nr 20 i Kristianstads län, jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av vissa områden från förra militiebostället Åbyn nr 16 i Gävleborgs län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 27 och 30 nästlidne juni bordlagda utlåtande nr 5, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 27 och 30 sistlidne månad bordlagda utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för underläkaren vid Kristinehamns hospital, medicine kandidaten Axel Boo Erik Wahlström att söka och erhålla befattning såsom biträdande läkare vid statens hospital och asyler med förordnande tillsvidare; samt

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av anslag till uppförande av vissa ny- och tillbyggnader vid kustsanatoriet vid Apelviken för skrofulösa barn samt två i ämnet väckta motioner,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 27 och 30 nästlidne juni bordlagda betänkande, nr 8, i anledning av väckt motion om ändring i 12 § 1 mom. tredje stycket i gällande bevillningsförordning, biföll kammaren vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 27 och 30 sistlidne månad bordlagda utlåtande nr 6, i anledning av verkställd utredning angående publikation av konstitutionsutskottets protokoll.

Ang. publikation av konstitutionsutskottets protokoll.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande anfört följande:

»Vid 1913 års riksdag väcktes av herr R. Kjellén med instämmande av herr S. Clason motion (1: 31), däri hemställdes, »att riksdagen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att, efter verkställd utredning genom lämplig person, på riksgäldskontorets bekostnad låta ombesörja tryckning av konstitutionsutskottets protokoll i den mån sådant är med gällande tryckfrihetsförordnings föreskrifter förenligt».

Bankoutskottet, till vilket denna motion hänvisades, inhämtade fullmäktiges i riksgäldskontoret yttrande över densamma, varefter utskottet i utlåtande nr 28 anförde, bland annat, att utskottet i likhet med fullmäktige funne, att, därest en sådan publikation som den av motionären föreslagna ansåges böra komma till stånd, beslut därutinnan borde föregås av sakkunnig utredning rörande den ifrågasatta publikationens omfång och kostnaderna för densamma. Utan att sålunda för det dåvarande vilja inlåta sig på frågan om nyttan och betydelsen av en dylik publikation ansåge utskottet sig böra tillstyrka en utredning i ämnet.

Ang. publika-
tion av konsti-
tutionsutskot-
tets protokoll.
(Forts.)

Med bifall till utskottets därom gjorda hemställda beslöt riksdagen uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att, med anlitande av förslagsanslaget till riksdagskostnader, låta till 1914 års riksdag verkställa utredning angående omfattningen av och kostnaderna för en publikation, avsedd att omfatta konstitutionsutskottets protokoll för tiden 1810—1866, i den mån sådant vore med gällande tryckfrihetsförordnings föreskrifter förenligt, samt för riksdagen framlägga resultatet av omförmälda utredning.

Med erinran härom hava fullmäktige i skrivelse den 2 april 1914 meddelat, att fullmäktige den 15 maj 1913 uppdragit åt professorerna vid Lunds universitet S. Clason att verkställa omförmälda utredning, ävensom att professor Clason i slutet i av år 1913 till fullmäktige avlämnat betänkande i ämnet; och hava fullmäktige jämväl till utskottet överlämnat samma betänkande.»

Ifrågavarande betänkande fanns intaget i utskottets utlåtande.

Utskottets yttrande i frågan lydde sålunda:

»Utskottet vill ingalunda förneka, att en publikation sådan som den nu föreslagna skulle i åtskilliga avseenden och särskilt för den vetenskapliga forskningen vara av intresse och betydelse. Av den i ärendet förebragta utredningen framgår emellertid, att kostnaderna för arbetet och dess utgivande skulle bli synnerligen dryga. En upplaga av 1,000 exemplar skulle sålunda betinga lägst omkring 72,750 kronor och högst omkring 80,000 kronor. Härvid må ock erinras, att, enligt vad utredningen giver vid handen, dessa kostnadsberäkningar endast äro approximativa och att de därför möjligen kunna komma att överskridas. Det torde under sådana förhållanden med skäl kunna ifrågasättas, huruvida den nytta, arbetet skulle kunna medföra, verkligen står i rimligt förhållande till de avsevärda kostnaderna.

Utskottet har sålunda för sin del icke ansett sig böra framlägga något förslag i ämnet, utan hemställer, att ifrågavarande utredning angående publikation av konstitutionsutskottets protokoll icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservation hade avgivits av herrar *von Stapelmohr*, *Hallin* och *Wijk*, vilka ansett, att i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret skrivelse och den i ärendet verkställda utredningen utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte *dels* uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med biträde av sakkunnig person låta ombesörja tryckning i en upplaga av sexhundra exemplar av konstitutionsutskottets protokoll under riksdagarna 1810, 1812 och 1815 i nära överensstämmelse med herr professor Sam. Clasons förslag *dels ock* bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdagskostnader bestrida de för ändmaålet erforderliga kostnaderna.

Herr *von Stapelmohr*: Herr talman, mina herrar! Vid 1913 års riksdag väckte ledamoten av denna kammare herr Kjellén motion om tryckning av konstitutionsutskottets protokoll för

*Ang. publika-
tion av konsti-
tutionsutskot-
tets protokoll.*

(Forts.)

vårt gällande statsskiicks första period 1810—1866 i den mån sådant vore med tryckfrihetsförordningens föreskrifter förenligt. I den vidlyftiga motiveringen, som åtföljde förslaget, förmålte motionären, att konstitutionsutskottets protokoll till år 1862 innehölle referat av de diskussioner, som ägt rum inom utskottet, varför dessa protokoll jämte åtskilliga andra därvid inhäftade handlingar vore en av de allra viktigaste källorna för studiet av vår gällande författnings utveckling liksom för studiet av vårt konstitutionella ansvar. Motionären anförde vidare, att tryckningen skulle i hög grad främja den vetenskapliga forskningen och materialets vetenskapliga bearbetning. Motionen remitterades för yttrandes avgivande till bankoutskottet därför, att enligt motionen de föreslagna kostnaderna skulle utgå av riksgäldskontorets medel. Bankoutskottet ville då icke taga någon ställning till själva saken eller närmare inlåta sig på frågan om nyttan och betydelsen av den föreslagna publikationen, men utskottet ansåg saken vara värd så mycket beaktande, att en utredning borde ske om sättet och kostnaderna för publikationen. Utskottet föreslog därför, att riksdagen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att föranstalta om sådan utredning och för riksdagen framlägga resultatet av densamma. Utskottets förslag härom godkändes av riksdagen, och på grund därav hava riksgäldsfullmäktige uppdragit åt herr professor Clason att verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Den utredning, som professor Clason verkställt och avlämnat till riksgäldsfullmäktige, hava de i sin tur avlämnat till bankoutskottet, och bankoutskottet har nu i det föredragna betänkandet framlagt densamma för riksdagen. Det är, som herrarna finna, högst betydande kostnader, som utredningen giver vid handen, att publikationen skulle draga, nämligen lägst 72,750 kronor och högst 80,000 kronor för en upplaga av 1,000 exemplar. Det vill av utredningen synas, som om utredningsmannen själv har stått ganska tvekande inför dessa siffror; därpå tyder hans yttrande i utredningen, där han mot slutet säger att »då publikationen utan tvivel skulle vara av synnerligt värde, synes det kunna anbefallas att av nästkommande riksdag begärdes ett lämpligt belopp till dess påbörjande, varefter fortsättningen sedermera kunde avpassas efter vunnen erfarenhet.» Och, tillägger utredningsmannen vidare, att »beloppet borde vara så avpassat, att det kunde räcka för fullbordandet av ett första band, som lämpligen synes böra omfatta riksdagarna 1810—1815.» Skälet varför herr Clason inskränkt sig till att i första hand föreslå tryckning av protokollen vid riksdagarna 1810, 1812 och 1815 torde vara det, att på grund av riksdagens beslut år 1900 det utgivits en publikation av konstitutionsutskottets betänkanden under dessa år. Denna publikation utkom 1902 och innehåller utom nämnda handlingar även en del utdrag av konstitutionsutskottets protokoll för att belysa de avtryckta betänkandena.

Då bankoutskottet fått denna fråga tillbaka från riksgälds-

*Ang. publika-
tion av konsti-
tutionsutskot-
tets protokoll.*

(Forts.)

fullmäktige, och haft den under behandling, har utskottet liksom herr Clason stannat tvekan inför de stora kostnaderna och sett saken från rent finansiell synpunkt, och det är ju mindre att undra på, då utskottet huvudsakligen har till uppgift att behandla ekonomiska och finansiella frågor och dess ledamöter därför kanske äro mindre väl skickade att tränga på djupet av den ifrågavarande publikationens betydelse för den vetenskapliga forskningen. Utskottet har därför hemställt, att utredningen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. För min del har jag varit av en något avvikande mening och förordat en av mig och två andra ledamöter avgiven reservation, av innehåll att riksdagen måtte dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med biträde av sakkunnig person låta ombesörja tryckning i en upplaga av sexhundra exemplar av konstitutionsutskottets protokoll under riksdagarna 1810, 1812 och 1815 i nära överensstämmelse med herr professor Sam. Clasons förslag, dels ock bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdagskostnader bestrida de för ändamålet erforderliga kostnaderna. Jag har därvid haft den uppfattningen, att konstitutionsutskottets diskussionsprotokoll säkerligen äro lika belysande för de avgivna memorialen och betänkandena som de debatter, vilka sedermera i ärendena förts inom riksstånden, och att därför den 1902 utgivna editionen icke skulle komma till sin fulla rätt eller få sitt fulla värde, såvitt den ej fullständigades med konstitutionsutskottets diskussionsprotokoll. Jag har även tänkt på kostnaden, och för mig har denna ej ställt sig avskräckande, om inskränkning göres på sätt jag nu nämnt. Herr professor Clason har beräknat att den här upplagan skulle taga omkring 26 ark. Det är för en var av dessa riksdagar mindre än det antal, som tryckningen för någon av de andra riksdagarna skulle kräva -- detta beroende därpå, att i 1902 års edition finnes en del protokollsutdrag tryckta, som ej skulle behöva upptagas i den nya editionen, utan kunde man nöja sig med att i denna hänvisa till de protokollsutdrag, som finnas i 1902 års edition. Arkantalet skulle, som jag nämnde, gå till 26, och med beräkning av en kostnad av 150 kronor per ark skulle slutsumman bli 3,900 kronor. Detta dock för en upplaga av 1,000 exemplar, men om upplagan, så som föreslagits i reservationen, inskränkes till 600 exemplar, så blir kostnaden avsevärt mindre. Hela summan bleve 3,000 och ett par hundra kronor.

Utom det, att konstitutionsutskottets för åren 1810, 1812 och 1815 handlingar genom tryckningen skulle komma i ett för studiet och den vetenskapliga bearbetningen tillfredsställande skick, så skulle ju därigenom även den fördel vinnas, att en god grund bleve lagd för bedömandet av lämpligaste sättet för fortsatt publikation ävensom kostnaderna därför, för den händelse fråga därom framdeles skulle väckas. Jag vill emellertid i det sammanhanget betona, att reservationen icke innebär något givande på handen, eller så att om reservationen godtages riksdagen

skulle på något sätt behöva anse sig bunden att bifalla framställningar om fortsättning av tryckningen, för den händelse sådana framställningar framdeles kunde göras.

Herr talman! Jag tillåter mig därför att hemställa om bifall till den vid betänkandet fogade, av mig samt herrar Hallin och Wijk avgivna reservationen.

Ang. publikation av konstitutionsutskottets protokoll.

(Forts.)

Herr Hederstierna: Då jag inom utskottet biträtt det förslag, varvid utskottet stannat, så ber jag att få yttra några få ord därom. Utskottet har naturligtvis behjärtat, att en utgivning av dessa protokoll väl kunde hava sin nytta för forskningen, men utskottet har fäst sig vid den synnerligen stora utgift, som skulle vara förenad med detta utgivande, och jag kan säga, att den avsevärda utgiften har varit det egentliga skälet för utskottets beslut. Utskottet har ej heller kunnat gå med på reservationen, vartill utskottets ordförande nyss yrkade bifall, därför, att man ansett, att föga vore vunnit med att få dessa års protokoll tryckta, och vidare därför, att man ansett, att ett beslut enligt reservanternas förslag möjligen skulle på en omväg leda till hela utgiften. Jag har därför ej annat än att å utskottets vägnar nu yrka bifall till det slut, vartill utskottet kommit, eller avslag å framställningen.

Herr Clason: Då jag haft i uppdrag att verkställa den utredning, som ligger bakom utskottets utlåtande, torde det vara lämpligt, att jag yttrar några ord i saken.

Jag vill då erinra om, vad den siste ärade talaren framhöll, att det egentliga skälet till utskottets avslagsyrkande varit hänsyn till kostnaden; och naturligtvis vill jag medge, att kostnadssumman i och för sig kan anses väl hög. Men när det gäller att bedöma en sådan summa, synes det mig, att man icke bör taga hänsyn endast till själva kostnadsbeloppet, utan även se det jämfört med vad andra dylika utgivningsarbeten bruka gå till, och vad man skulle få för det utgivna beloppet.

I förstnämnda hänseendet vill jag först påpeka, att det naturligtvis icke varit en tanke på, att detta arbete skulle forceras; tvärt om! Det skulle ske, om det komme till stånd, under en avsevärt lång följd av år. Någon annan möjlighet finnes det icke, och detta arbete är sålunda att jämföra med andra sådana utgivningsarbeten, fördelade på en mängd år, varpå det finnes exempel här och var i vår budget. Det finnes anslag till sådana arbeten både på utrikesdepartementets stat och på ecklesiastikdepartementets stat, och kanske även på andra håll, där det utgives arbeten, som äro så anordnade, att man offrar ett par tre tusen kronor om året för att så småningom få fram en publikation, som man anser verkligen vara värdefull. Gör man en sådan jämförelse, så tror jag, att man skall finna, att den nu föreslagna publikationen skulle vara lika värdefull, som i allmän-

Ang. publika-
tion av konsti-
tutionsutskot-
tets protokoll.
(Forts.)

het de publikationer, vartill man förut beviljat medel, och där man för att vinna ett visst mål, icke har haft den ringaste tvekan att offra ett par tusen kronor om året. Jag skall icke besvära kammaren med att uppräknå några dylika publikationer, men det finnes en hel rad därav.

Man skulle ju även möjligen kunna jämföra detta anslag med sådana anslag, som givits för en gång. Jag vill då erinra där- om, att vi helt nyss haft att besluta om tryckning av ett tioårsre- gister till riksdagens handlingar. Det var på sätt och vis där endast fråga om att trycka, vad som redan finnes i de befint- liga specialregistren för varje särskilt år, men kostnaden gick till mellan 40,000 och 50,000 kronor. Jag anser nu, att det var en synnerligen nyttig upplaga, som beslöts, men det visar, vad riksdagen anser sig böra göra, när det gäller att få riksdagens egna handlingar mera tillgängliga. Skulle man sedan gå till andra kostnader, som göras för kommittéutredningar och för tryckning oupphörligt av en mångfald kommittébetänkanden, skulle man för många relativt speciella frågor få se avsevärda kostnader.

Vidare ber jag att få pointera, att den slutsumma, vartill man nu kommit, enligt min övertygelse är en maximalsumma. Det var, såsom jag visat, omöjligt att utan ett mycket ingående re- daktionsarbete komma till några detaljuppgifter på alla håll, och jag ansåg, att det under sådana förhållanden var riktigast att taga till för mycket än för litet, men min bestämda övertygelse är, att när man kommit till redaktionsarbetet, skall det visa sig, att omfånget skall åtskilligt kunna inskränkas och det icke så obe- tydligt.

Slutligen vill jag också erinra, att här ju icke är fråga om hela det belopp, vartill tryckningen av alla konstitutions- utskottets protokoll skulle gå, utan det är, såsom den förste talaren antydde, fråga om en relativt mycket ringa summa, en summa endast för utgivande försöksvis av tre riksdagens pro- tokoll, och det är intet, som hindrar att sedan bryta av utgiv- ningen, om det då skulle finnas skäl därtill. Riksdagen är icke på något sätt bunden vid fortsättningen. Jag tror emellertid, att det kunde vara skäl att göra en sådan början.

Sedan kommer jag till frågan om publikationens karaktär. Jag vill då erinra, att vår nuvarande regeringsform är den äldsta bestående konstitutionen i Europa; och det är därför naturligtvis så, att även det äldre material, som tjänar till att belysa dess utveckling — ändringsförslag o. d. — är av stort värde. Här skulle jag också vilja göra en liten gen- saga mot utskottet. Utskottet har antytt, att detta ma- terial hade värde egentligen blott för den vetenskapliga forskningen, men i själva verket kan man sträcka sig myc- ket längre. Det är nämligen så, att de frågor, som av konsti- tutionsutskottets protokoll beröras, ofta äro sådana frågor, som vi själva än i dag ha att sysselsätta oss med vare sig i debatten

i riksdagen eller i utskotten, eller i de statsrättsliga diskussionerna över huvud taget, i pressen eller annorstädes. Det är sådana frågor, som vi brottas med än i våra dagar, och man blir, när man går igenom dessa protokoll, förvånad, huru samma spörsmål gång på gång beröras, som vi ännu sysselsätta oss med i våra dagar, och rörande vilka vi understundom få göra långa utredningar, därför att vi icke veta, att frågorna finnas förut utredda och att resultaten därav äro tillgängliga i dessa konstitutionsutskottets gamla protokoll. Det är sålunda för en ganska vidsträckt publik, som dessa protokoll äro intressanta och icke minst för riksdagens egna förhandlingar.

Ang. publikation av konstitutionsutskottets protokoll.

Forts.)

Därtill kommer en annan sak. Det anses självklart, rimligt och nödvändigt i våra dagar, att motioner och utskottsutlåtanden däröver bliva tryckta, och detta har också i regeln varit förhållandet sedan 1809. Men det har funnits härvidlag ett synnerligen betydelsefullt undantag. Det var nämligen så, att en enskild riksdagsman saknade motionsrätt i grundlagsfrågor ända till år 1865. Ville han dessförinnan ha fram en grundlagsfråga, avgav han sitt förslag till konstitutionsutskottet. Han kunde icke framlämna det hos sitt stånd, och utskottets yttrande över en sålunda väckt fråga har ofta stannat i utskottets protokoll. Det finnes därför här en alldeles bestämd lucka i det förhållande, som eljest gäller, att motioner och utskottsutlåtanden däröver finnas tryckta, och den luckan gäller just det material, som för vår tid är bland det allra viktigaste av dessa äldre riksdagsfrågor, detta med hänsyn till frågor, som ännu under de senare åren behandlats. Det är den luckan, som på det här sättet skulle bli fylld.

Jag tror dessutom, att man över huvud taget kan säga, att det är av ganska stor vikt, att det statsrättsliga studiet av våra grundlagar, av deras förutsättningar och utveckling främjas, och även därvid skulle detta material, som det här är fråga om, bliva till väsentligt gagn. Även ur denna synpunkt synes det mig lämpligt, att riksdagen verkligen gör en början, ett försök att här gripa in. Det är ju riksdagens egna handlingar, som det i detta fall gäller, handlingar, som ligga under riksdagens egen speciella vård, och det är därför, och med anledning av vad jag för övrigt yttrat, jag ber att få ansluta mig till yrkandet i reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. publika-
tion av konsti-
tutionsutskot-
tets protokoll.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röster

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 65.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets den 27 och 30 sistlidne månad bordlagda utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om pension till korrekturläsaren i riksdagens tryckeriexpedition H. A. Brander, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr *Kvarnzelius* avgav en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 87, angående rösträtt och valbarhet för kvinnor till ledamöter av riksdagens båda kamrar.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de vid sammanträdet början avlämnade Kungl. propositionerna.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 15, till Konungen, i anledning av riksdagens år 1913 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1912.

Upplästes och godkändes riksdagens kanslis förslag dels till riksdagens skrivelse, nr 21, till Konungen, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 22, för häradshövdingen m. m. O. Berger att vara riksdagens justitieombudsman; och

nr 23, för häradshövdingen m. m. A. R. Östergren att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare.

Justerades elva protokollsutdrag för denna dag, varefter kam-
marens sammanträde avslutades kl. 3,07 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna
